

Imperiului Persan - Cultura si civilizatia

Cadrul geografic și istoric

Cuprins între fluviile Tigru și Indus, Marea Caspică, Golful Persic și Oceanul Indian, podișul iranian se întinde pe o suprafață de trei milioane de kilometri pătrați. Pe acest teritoriu s-au încrucișat – încă de acum patru mii de ani – numeroase drumuri comerciale care legau Orientul Apropiat, pe de o parte cu India și China, pe de altă parte cu țările din bazinul răsăritean al Mediteranei. În acest spațiu s-au născut, s-au dezvoltat, s-au înfruntat regate, imperii și civilizații diverse. Istoria Persiei a fost strâns legată – în antichitate și în perioada de început a Evului Mediu – cu istoria Asiriei și Babilonului, a Egiptului, Greciei și Romei, a Bizanțului și Islamului. Zonă prin excelență de contacte între Orient și Occident, Persia a receptat și a asimilat, a transmis sau a intermediat experiența istorică a multor popoare din jur, creând ea însăși și difuzând forme culturale și de civilizație originale.

Primele așezări omenești sunt atestate arheologic pe podișul iranian chiar din mileniul al V-lea î.e.n. Spre sfârșitul mileniului al IV-lea î.e.n. s-au înregistrat aici mișcări masive de populații nomade (bine cunoscute în istoria antică a Orientului Apropiat: elamiți, gutti, kasiți etc.) care, coborând din regiunile muntoase, își îndreptau turmele spre bogatele câmpii mesopotamiene. Aceste triburi indo-europene au dat vastei regiuni în care începeau să migreze numele Aryanam, "țara arienilor" – ceea ce înseamnă "a nobililor"; de unde, denumirea țării de Eran sau Iran, denumirea care (sub dominațiile succesive: arabă, mongolă și turcă) a fost schimbată în *Persia*.

Organizarea militară și administrativă

Principalii stâlpi ai prestigiului și forței Imperiului persan au fost armata și administrația. Tocmai acestea și sunt domeniile – alături de cel al religiei – în care persanii și-au adus contribuția lor originală în istoria civilizației și culturii.

Regii mezilor au folosit experiența și organizarea militară a asirienilor, creând detașamente speciale de lănceri, de arcași și de călăreți. *Cirus I* n-avea o armată națională, ci o armată de mercenari, recrutată din rândurile popoarelor supuse, armată ale cărei detașamente erau conduse de ofițeri din țările respectivelor soldați. Regii persani își aveau o gardă personală formată din 4 000 de pedestrași și călăreți, toți din rândurile nobilimii. Singurul corp de armată permanent îl formau 10 000 de călăreți de elită, care purtau numele de "*nemuritori*" (în sensul că numărul lor trebuia să rămână fix, același).

Forța armatei persane consta în cavalerie. Călăreții – recrutați din rândurile nobilimii – erau înarmați cu o sabie dreaptă, buzdugan, secure și un fel de lasso. Urmau arcașii, călăreți care trăgeau din fuga calului, - o tactică a cărei mare eficiență s-a dovedit în luptele contra detașamentelor compacte ale legiunilor romane. Urmau trupele arcașilor care luptau din turnurile de lemn instalate pe spinarea elefanților. Masa mare de pedestrași – țărani prost înarmați – nu conta prea mult. Detașamentele de cavalerie grea – constituite din nobili de frunte – erau echipe într-un fel care le asigura o extraordinară forță de șoc. De pe tronul său, înconjurat de steaguri și protejat în mijlocul corpului de cavalerie grea, regele în persoană conducea operațiile militare.

Persanii practicau tactica replierii, retrăgându-se în fața inamicului după ce ardeau totul în urma lor, sau după ce provocau inundații. Înainte de începerea unei bătălii avea loc ceremonia purificării rituale și a invocării cerului. Pentru a se cunoaște exact pierderile suferite, fiecare soldat depunea la începutul luptei o săgeată într-un coș; la sfârșitul luptei fiecare își lua înapoi săgeata; numărul săgeților rămase indica numărul celor uciși.

Dacă în materie de știință militară persanii nu erau întru nimic inferiori romanilor, același lucru se poate spune și în ce privește organizarea administrativă a țării.

Darius și-a împărțit imperiul în 23 de provincii (număr la care s-au adăugat apoi alte trei), având în frunte fiecare câte un guvernator, numit *satrap* ("îngrijitorul țării"). Ales de rege dintre membrii familiei regale sau din cele mai înalte familii nobile, el răspundea direct în fața regelui. Satrapul răspundea și de perceperea dărilor care erau stabilite de la caz la caz, cu o mare precizie. Răspundea de recrutarea oamenilor în timp de război (când era decretată mobilizarea totală), precum și de administrarea în provincia sa a justiției. Alături de satrap – în sarcina căruia deci cădea exclusiv administrația civilă – era plasat guvernatorul militar al provinciei respective, depinzând direct numai de rege. Pe lângă un înalt funcționar însărcinat cu perceperea dărilor, satrapul mai avea alături și un secretar numit de Palat, care avea misiunea de a ține legătura direct cu casa regală. În sfârșit, pe lângă contactul permanent și direct cu guvernatorul militar, regele mai avea (pentru a-i controla pe satraپی și pentru a le verifica obediența) și un corp speciali de inspectori, numiți "urechile regelui". Aceștia vizitau o dată pe an – chiar de mai multe ori – satraپیile spre a controla gestiunea; în caz de nevoie puteau dispune și de forța armatei. În perioada arsacizilor funcția de satrap a devenit în general ereditară.

Populația persană propriu-zisă – de aproximativ o jumătate de milion abia – era scutită de dările mari; în schimb asupra ei grevau sarcinile administrative și îndatoririle de ordin militar. Pentru a face față imenselor cheltuieli (ale armatei, curții regale, aparatului birocratic, lucrărilor publice, și altele) statul dispunea de diferite resurse: veniturile proprietăților funciare nesfârșite ale casei regale, monopolul de stat al minelor, taxele vamale, prada de război, taxele și impozitele interne, tributul plătit de țările supuse ș.a. Impozitele erau stabilite – în funcție de zona geografică și de recoltele obținute – pe genuri de proprietăți (pe casă, pe grădină, pe vite, etc.) Cei lipsiți de proprietăți funciare plăteau taxe personale fixe, anuale; dar și taxe extraordinare: cu ocazia nașterii unui copil, pentru o căsătorie, ș.a.

Societatea persană. Regalitatea

Organizarea societății persane a ajuns – în perioada sassanidă – la o ierarhie foarte precisă și rigidă.

Întreaga viață și civilizație persană era structurată în funcție de poziția proeminentă a aristocrației. Societatea era împărțită în patru clase, închise; trecerea dintr-o clasă în alta de era – cu extrem de rare excepții – imposibilă. Aceste clase erau: a preoților, a militarilor, a funcționarilor și a poporului. În interiorul acestor clase existau diverse subdiviziuni. De pildă, în clasa funcționarilor erau incluși și scribii, și astrologii, și poeții de curte; în rândul poporului intrau nu numai țărani, ci și negustorii și meșteșugarii. În acest sistem nu erau considerați și sclavii de război (sclavia rezultată din vânzarea copiilor sau a debitorului nu exista în Persia), care n-au avut nici un rol important în viața economică.

Clasa preoților se bucura nu numai de prestigiul pe care i-l conferea funcția sa spirituală, ci și de o mare influență în viața socială și economică; o influență cu atât mai mare cu cât ea dispunea de considerabile proprietăți imobiliare și de venituri provenite din donații, precum și dintr-un fel de "amenzi religioase" pe care la aplicau, arbitrar, celor "care păcătuiseră". Preoții erau organizați într-o ierarhie precisă și complexă, conducându-se după legile lor proprii, și deci formând un fel de stat în stat. Prin poziția sa

socială și puterea sa economică, prin atitudinea, atribuțiile și întreaga sa activitate, clerul – care în epoca ahemenidă a devenit cler al religiei de stat – servea puterea politică centralizată.

Clasa conducătorilor militari și clasa înalților funcționari ai statului proveneau din rândurile aristocrației. În sânul acesteia, locul de frunte îl ocupau "cele șapte familii". Nobilii mari proprietari de pământuri se bucurau de o serie de privilegii ereditare. (Într-un timp ajunseseră chiar să fie ei cei care îl alegeau pe rege). Existența lor era împărțită între războaie, vânatoare, banchete și plăcerile haremului. Cu timpul – în epoca sassanidă – obiceiurile s-au mai rafinat; nobilii s-au pasionat pentru jocul de șah și pentru diferite jocuri cu mingea; totodată însă cultivau și poezia, muzica și chiar științele. Marii nobili, latifundiați, trăiau în capitală, în anturajul de curte. Nobilimea mijlocie trăia pe proprietățile ei. În ce privește mica nobilime, aceasta nu se deosebea prea mult de "căpeteniile satelor". Toți nobilii însă, din toate categoriile, se considerau vasali ai regelui.

Țăranii – "oamenii liberi" – erau liberi numai în teorie; practic, ei erau iobagi, supuși numeroaselor corvezi și plății dijmelor. De asemenea servituți erau scutiți numai cei o jumătate de milion de locuitori din provincia Fars, considerați perșii "puri". Țăranii erau legați de pământurile pe care trăiau, putând fi vânduți unor noi proprietari odată cu moșiile pe care trăiau și lucrau. Printre celelalte servituți, țăranii aveau și obligația de a presta serviciul militar în timp de război, ca pedestrași; ei trebuiau să-și procure singuri echipamentul și armamentul, fără să primească nici o soldă și nici o altă recompensă. Populația modestă a orașelor (de exemplu, meșteșugarii și negustorii) era mai avantajată: plătea doar taxele personale, asemenea țăranului, în schimb era scutită de a presta serviciul militar.

Într-o vreme – în epoca sassanidă – statul persan căutase să se intereseze de situația muncitorilor, reglementând condițiile de muncă și cuantumul salariilor. Salariile erau precis fixate, - și diferențiate în funcție de vârstă, de sex și de calificare. Se pare că ar fi existat chiar și centre de angajare a muncitorilor (cel puțin pentru lucrările publice).

În vârful piramidei sociale trona regele, monarhul absolut. În contextul istoriei antichității, ideea monarhiei de mandat și de drept divin nu este o idee nouă. Nu e nouă nici ideea că îndatorirea regelui este să iubească adevărul și dreptatea, să vegheze asupra aplicării legilor și să-l protejeze pe cel slab și asuprit. Aceste prescripții – asupra cărora *Codul lui Hammurabi* insista în mod deosebit – se găseau formulate și în doctrina regalității Egiptului antic. Dar nicăieri acestea nu sunt exprimate cu atâta claritate și într-un mod atât de stăruitor ca în declarațiile regilor persani: "*Eu am iubit dreptatea și am urât minciuna; am vrut să nu se facă nici o nedreptate văduvei și orfanului; l-am pedepsit cu asprime pe cel mincinos; dar pe cel care a muncit cinstit, l-am răsplătit*" – afirmă cu mândrie într-o inscripție Darius. De asemenea, monarhul persan ținea să fie considerat și trebuia să apară în ochii supușilor săi ca un model de luptător. "*M-am dovedit a fi cel mai bun călăreț și cel mai bun arcaș; am fost cel mai iscusit dintre toți vânătorii; orice lucru eram în stare să-l fac cel mai bine*" – spunea același Darius.

Spre a-și spori și mai mult în ochii supușilor lumina supremei sale demnități, dându-i totodată și o aură de mister, regele ținea să rămână cât mai inaccesibil. Trăia închis în palatele sale, nevăzut nici chiar de înalții demnitari ai curții – decât în ocazii excepționale. Vânatoarea era plăcerea aleasă a regilor persani; vânatoarea în parcuri închise în care erau ținuți tigri, o specie mai mică de lei, apoi mistreți și urși, onagri și gazele, struți și păuni.

Agricultura. Meșteșugurile

Resursele economice care au alimentat colosalul edificiu politic și social al Imperiului persan au cunoscut o evoluție firească de-a lungul celor patru perioade istorice, - ahemenidă (550-331 î.e.n.), elenistică seleucidă (331-250 î.e.n.), arsacidă (360 î.e.n. – 224 e.n.) și sassanidă (224-651).

Baza economiei o constituia agricultura, marea proprietate agrară lucrată de țărani legați de pământ și (mai puțin) de sclavii prizonieri de război. Mica proprietate agrară s-a păstrat mai ales în provincia Fars – regiunea de origine a dinastiei Ahemenide, - dar și aici în proporție redusă. Se produceau cu precădere orz și grâu, se cultivau măslinul și vița de vie, se practica pe scară largă apicultura, se creșteau vaci, capre, oi și animale de povară (cai, asini și catâri). Sub ahemenizi s-a realizat pentru prima dată o irigație a terenurilor prin canalizare și, probabil (ca în Grecia timpului), o asanare a terenurilor mlăștinoase.

În timpul dinastiei seleucide a luat o mare dezvoltare cultura multor specii de plante; multe au trecut în această epocă din Iran în Europa meridională (bumbacul, lămâiul, măslinul, curmalul, smochinul, pepenele galben). Acum s-a dezvoltat și tehnica agrară; au început să se practice trei assolamente anuale de cultură, au apărut noi procedee de irigație și noi metode de cultivare a viței de vie. Marile proprietăți (ale coroanei, ale templelor, ale nobililor) au fost fracționate spre a fi distribuite orașelor sau coloniile militare. Ca urmare, mulți țărani legați de pământ au devenit arendași, iar cei de pe pământurile dăruite orașelor au devenit țărani liberi: aceasta a fost marea operă politică și socială a epocii seleucide.

Dar sub dinastiile parților, în perioada Arsacizilor, au apărut din nou marile latifundii. Mica proprietate a dispărut încetul cu încetul, țărani și-au pierdut libertatea, devenind tot mai oprimați de marii proprietari. Se notează acum progrese în zootehnie, nu însă și în tehnica agricolă. Este perioada când din China s-au adus piersicul, caisul și viermele de mătase; iar din India, trestia de zahăr.

Și în epoca sassanidă baza economiei a continuat să rămână agricultura. Nu s-a înregistrat însă acum decât o agravare a situației țaranului. Trecerea spre modul feudal de producție devine tot mai evidentă: pe proprietatea nobilului domină sistemul economiei închise, țaranul produce tot necesarul consumului pentru stăpânul său, de la grâu, carne și untdelemn, până la vin și fructe.

Meșteșugurile au început să ia o dezvoltare la orașe încă din epoca ahemenizilor; pe marile moșii însă producția artizanală încredințată servilor a continuat. Latifundiile își aveau proprii lor meșteșugari (dulgheri, tâmplari, fierari, țesători, morari, etc.). Meșteșugarii din orașe lucrau, de pildă articole de îmbrăcăminte, dar și bijuterii și veselă, de bronz, argint și aur. Progresul artizanatului era asigurat de marile rezerve de materii prime, obținute și din import, de care dispunea imperiul. Lemnul era adus în special din Asia Mică, Liban și India; iar metalele (arama, fierul, aurul), din Cipru și Palestina, din Liban și Asia Mică, din zonele nordice ale Mesopotamiei sau din regiunea Caucazului meridional.

Comerțul. Transporturile

Practica comerțului nu era ținută de persani în mare cinste; de aceea comerțul a rămas aici, în mare parte, pe mâna străinilor – babilonieni, evrei, armeni sau fenicieni.

Comerțul persan a fost puternic stimulat, încă din epoca ahemenizilor, datorită realizării unității politice a întregului Orient Apropiat sub persani, împărțirii imperiului în satrapii conduse de o administrație centralizată, creării unei bune rețele de transport și comunicații, sistemului perfect de stabilire și percepere a taxelor și impozitelor, precum și afluxului de aur și argint în cantități imense în trezoreria statului. Considerabil stimulat a fost comerțul persan și de introducerea pe tot teritoriul imperiului a unui sistem unic de măsuri și greutăți, și mai ales, prin introducerea monedei. Moneda mică de argint apăruse încă din sec. VII î.e.n.; dar adevăratul sistem monetar bimetalic (cu monede de aur și argint) datează din secolul următor, când regele Creso l-a introdus în țara sa, în Lidia, și după ce apoi – la sfârșitul aceluiași secol al VI –lea î.e.n. – Darius l-a adoptat și în imperiul său.

Grație avantajelor incalculabile pe care le prezenta acest sistem monetar, Persia a putut stabili, încă de la începutul imperiului, relații comerciale externe de o extindere geografică (din Grecia până în India și Ceylon) și de un volum de schimburi necunoscute până la acea dată. Negustorii persani din timpul Ahemenizilor au ajuns până în regiunea Dunării și a Rinului. Navigatorii întreprindeau mari călătorii de

explorare, de la gurile Indusului până în Egipt, ajungând mai târziu chiar până în zona Gibraltarului. În secolele VI-V î.e.n. volumul schimburilor comerciale a atins nivelul cel mai înalt: Persia importa vase de bronz și obiecte de podoabă din Egipt, ambră din regiunile nordice, spade și scuturi din ținuturile Mării Egee, țesături din Corint, Milet și Cartagina.

Interesant de notat este faptul că apariția și răspândirea monedei a favorizat și dezvoltat comerțul bancar. Acest fel de activitate era cunoscut în Mesopotamia încă din mileniul al II-lea î.e.n.; dar în Persia, deosebirea era că în timpul dinastiei Ahemenide "băncile" nu aparțineau statului, ci în această epocă se înființaseră aici adevărate "bănci" particulare.

Un progres cu totul remarcabil l-au înregistrat și mijloacele de transport de-a lungul perioadelor celor patru dinastii.

În timpul primei dinastii persane au fost pietruite porțiunile de drumuri deteriorate de intemperii. În sec. IV î.e.n. s-a inventat un mijloc de protecție a copitelor animalelor de povară, constând dintr-un înveliș de aramă, sau confecționat din păr de capră ori de cămilă. (Potcoava va fi inventată în sec. II sau I î.e.n.). În acest timp constructorii din diferitele regiuni ale imperiului au construit nave cu o capacitate de 200-300 tone încărcătură (sau nave fluviale de 100-200 tone), corăbii cu pânze și vâsle care puteau parcurge până la 80 de mile marine într-o zi.

Sub a doua dinastie s-au organizat expediții maritime de explorare. O mare flotă având baza în Golful Persic asigura legăturile cu Marea Roșie înspre vest; iar sper est, cu Oceanul Indian. Drumurile pe uscat erau bine întreținute. Paza era asigurată de puncte militare fixe. Caravanele care străbăteau deșertul aveau la dispoziție hanuri și rezerve de apă potabilă. Toate aceste condiții asigurau deplasări și transporturi cu o rapiditate care nu va fi depășită – în nici un punct al globului – până la apariția mașinii cu vaporii.

Dreptul. Justiția

În regimul monarhic absolutist de tipul despotismului persan regele era unica sursă a dreptului. Hotărârile lui deveneau legi imuabile; legi care, pretinzându-se că îi erau "inspirate" de zeul suprem *Ahura Mazda*, însemna că exprimau însăși voința divinității. În consecință, a încălca hotărârea regelui (deci legea) însemna o gravă crimă de-a dreptul contra religiei, o jignire intolerabilă adusă chiar divinității.

Ca urmare, n-a existat un cod de legislație persană compact și organic, stabil și unic. Când Darius s-a gândit – cel dintâi – să dea statului său o armătură legislativă adevărată, el a pus să i se consemneze hotărârile pe tăblițe de aramă, pe stele de piatră sau pe papirus, - documentele care erau trimise apoi spre cunoștință în diferite puncte ale imperiului. (Dar popoarele supuse își păstrau propria lor legislație). Hotărârile-legi ale lui Darius par să fi fost inspirate adeseori de *Codul lui Hammurabi*, pe care consilierii regelui persan îl cunoșteau demult.

Textele legilor hotărâte de rege erau redactate de preoți – care multă vreme au îndeplinit și funcția de judecători. Mai târziu, locul lor a fost luat de judecători laici. La sate, "căpetenia satului" era și judecătorul local. Judecătorul suprem era regele – care însă își putea delega un reprezentant pentru a judeca în ultimă instanță. Oricine putea face apel la rege. Acesta ținea – în fața poporului – scaun de judecată de două ori pe an. (Așa procedau cel puțin primii regi sassanizi). După rege, venea curtea supremă de justiție, compusă din șapte membri; apoi, numeroasele tribunale răspândite în toate orașele mai importante ale imperiului. Tribunalele le erau fixate anumite termene până la care trebuiau să judece cauzele prezentate. Împlicinatul – care nu se putea descurca în mulțimea de legi ce se adunaseră de-a lungul timpului – putea fi sfătuit de "oratorii legii", - un fel de avocați, care se ocupau și de întregul mers al procesului. În hotărârea pe care urma să o ia, tribunalul trebuia să țină seama și de persoana morală, de trecutul și de meritele acuzatului. Judecătorii erau numiți pe viață; dar în caz de corupție dovedită, erau înlăturați și pedepsiți cu moartea.

Pedepsele erau în general de o cruzime pe care numai asirienii o egalaseră. Pedeapsa cea mai ușoară (și care în unele cazuri putea fi înlocuită cu o amendă) consta în lovituri de bici: între 5 și 200. Numărul maxim de lovituri era administrat celui care otrăvise câinele unui păstor (în timp ce pentru un omucid involuntar erau prevăzute numai 90 de lovituri). Legea stabilea apoi ca pentru o crimă săvârșită de cineva să fie pedepsită întreaga familie. Crimele și delicturile cele mai grave erau pedepsite cu mutilarea, cu scoaterea ochilor, cu însemnarea cu fierul roșu, sau cu moartea. Crimele pentru care era prevăzută pedeapsa cu moartea erau: trădarea, sodomia, asasinatul, vina de a fi pătruns în viața intimă a regelui, sau de a se așeza chiar și întâmplător pe tronul regal...Pedeapsa capitală era executată prin otrăvire, tragerea în țeapă, răstignire, spânzurare cu capul în jos, lapidar, jupuire, strivirea capului, acoperirea cu cenușă înfierbântată, îngroparea de viu până la gât, și alte asemenea orori.

Familia

Asemenea cruzimi și barbarii autorizate de dreptul persan contrastau cu frumoasele calități morale ale poporului. Persanii erau cunoscuți ca oameni blajini, generoși, ospitalieri, politicoși, chiar ceremonioși.

Regimul familial și viața de fiecare zi a familiei erau în multe privințe la un nivel moral superior celui al altor popoare din Orientul Antic. Se menținuse, firește, și în Persia poligamia – dar de considerație și de drepturile de stăpână a casei se bucura numai una din soții, numită "privilegiata". În familia regală și în familiile nobililor căsătoriile între frate și sora erau – ca în Egipt – frecvente. Căsătoria se contracta prin plata unei sume de bani părinților logodnice. Femeia datora ascultare absolută bărbatului ei. Pe de altă parte, ea putea să posedă bunuri materiale și să dispună liber de ele; putea să conducă treburile soțului în numele lui; putea să circule în public cu fața neacoperită de văl. De aceste libertăți se bucurau mai mult femeile sărace. Femeile din rândurile aristocrației duceau o viață în izolare, puteau ieși numai cu fața acoperită, nu aveau voie să se întâlnească în public cu bărbați, iar după ce se căsătoreau nu puteau avea nici un fel de relații nici cu rudele lor cele mai apropiate de sex masculin. Un regim de o severitate care explică de ce niciodată femeile nu erau reprezentate nici în arta plastică, nici menționate în inscripții.

Se păstra în Persia, ca la evrei, obiceiul leviratului: dacă soțul deceda fără să fi avut copii de sex masculin, văduva se căsătorea cu ruda cea mai apropiată. Dacă însă soțul rămânea văduv fără să aibă băieți (care totdeauna erau preferați fetelor), ruda lui mai apropiată lua în căsătorie pe una din fetele sau nepoatele lui: iar copilul de sex masculin născut din această căsătorie era considerat fiul și deci moștenitorul văduvului după ce acesta deceda. Dacă soțul deceda fără să fi avut o fată, cu o parte din moștenirea lui se înzestra – se "cumpăra" – o fată pentru a o mărita cu o rudă apropiată a defunctului. Dacă tatăl deceda și copiii lui nu ajunseseră încă la vârsta maturității, aceștia erau puși în tutela văduvei. Respectarea întocmai a acestor uzanțe era sever controlată de preoți. Aceștia procedau la împărțirea moștenirii (modalitățile partajului erau foarte complicate); iar dacă defunctul nu lăsase nici o avere, preoții erau cei care se îngrijeau de funerarii și de soarta orfanilor săi minori.

Nașterea unui copil de sex masculin era întâmpinată cu mare bucurie. Părinților li se aduceau daruri; chiar regele făcea în fiecare an daruri părinților cu mulți copii. Dacă se dovedea că copilul nu dăduse ascultarea cuvenită tatălui, o parte din moștenirea ce îi revenea de drept de la tatăl său îi rămânea mamei. De educația copilului se ocupa mama; iar de la vârsta de cinci până la șapte ani, tatăl. Apoi copiii (celor bogați) urmau școala, care era ținută de preoți fie în incinta templelor, fie la locuința lor. În aceste școli studiile durau până la vârsta de 20, chiar 24 de ani. Se studiau texte din *Avesta*, cu respectivele comentarii; elevii învățau scrierea cuneiformă, învățau legendele și tradițiile referitoare la zeii și la eroii iranieni căpătau noțiuni de religie, de medicină și de drept; în fine, erau inițiați în treburile publice și în practicile cancelariei regale.

Educația astfel dirijată urmărea în principal să le asigure tinerilor pregătirea necesară în vederea viitoarelor funcții administrative sau militare care îi așteptau. Iar pentru a-l obișnui pe tânăr cu viața grea a

soldatului, exercițiile și instrucția la care erau supuși erau foarte dure: tinerii executau lucrări agricole istovitoare, făceau marșuri lungi pe arșiță și pe ger, călăreau pe cai nărăvași, erau alimentați foarte prost; sau erau puși să treacă înot un fluviu, cu tot echipamentul și armamentul personal. Grecii admirau educația dată tinerilor persani, despre care Herodot (simplificând însă lucrurile) spune: *"Tinerii perși sunt învățați trei lucruri: să citească, să tragă cu arcul și să spună totdeauna adevărul"*.